

Український центр соціального проектування

ЗВІТ

за результатами експертних інтерв'ю та
сфокусованих групових інтерв'ю з мешканцями
Херсонської міської територіальної громади
(ХМТГ)

Херсон – 2021

ЗМІСТ

1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	3
2. КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ	5
2.1. Перспективи розвитку	5
2.2. Економіка та залучення інвестицій	6
2.3. Оцінки молоді	6
2.4. Розвиток ІТ та цифровізація	7
2.5. Розвиток медицини	8
2.6. Розвиток науки і освіти	9
2.7. ЖКГ, інфраструктура та транспорт.....	9
2.8. Містобудування.....	10
2.9. Включення, дотримання прав людини та вдосконалення надання послуг	11
2.10. Безпека.....	12
2.11. Влада і громада.....	12
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ	13
3.1. Економіка та залучення інвестицій	13
3.2. Розвиток ІТ та цифровізація	13
3.3. Розвиток медицини, освіти та науки.....	14
3.4. ЖКГ, інфраструктура та транспорт.....	15
3.5. Містобудування.....	16
3.6. Включення, дотримання прав людини та вдосконалення надання послуг	16
3.7. Влада і громада.....	17
4. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ	18
4.1. Узагальнені результати експертних інтерв'ю за стратегічними напрямами	18
4.2. Узагальнені результати ФГІ за стратегічними напрямками.....	32

1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Якісний компонент дослідження включав проведення експертних інтерв'ю та сфокусованих групових інтерв'ю.

1. Експертні інтерв'ю.

Метод збору інформації: особисте сфокусоване напівструктуроване інтерв'ю¹.

Кількість заходів: 18 інтерв'ю.

Вибіркова сукупність: Для даного етапу використовувалась цільова вибірка як відбір інформаційно багатих типових випадків для детального вивчення. Критеріями залучення до опитування були: 7 напрямків: в рамках яких відбирались експерти від секторів влади, бізнесу та громадськості. Для формування вибіркової сукупності експертів застосовувався метод «ланцюжка» (мережева вибірка). Оскільки дана категорія респондентів є важкодоступною для додатково було використано посередників (представники Херсонської міської ради). На основі рекомендацій посередників складався початковий список учасників, далі під час кожного інтерв'ю респонденти також надавали рекомендації і контакти експертів. Таким чином формувались 2 списки для опитування: основний і додатковий (щоб в кожному напрямку можна було забезпечити достатню кількість учасників та, щоб була можливість рівноцінної заміни експерта)

Критерії відбору експертів: сфера діяльності (за стратегічними напрямками) та досвід професійної діяльності за відповідним напрямом.

За сферами діяльності вибірка сукупність розподілена таким чином:

- трансформація місцевої економіки (промисловість, підприємництво, залучення інвестицій, розвиток міжнародних відносин та управління містом) – 3 особи;
- розвиток ІТ-технологій та оцифрування – 3 особи;

¹ Через карантинні обмеження, проведені з використанням засобів відеозв'язку, а саме, платформи Zoom, та 3 інтерв'ю з технічних причин (проблеми з якістю інтернет-з'єднання у респондентів) проведено у формі телефонного інтерв'ю.

- житлово-комунальне господарство, фізична інфраструктура, громадський транспорт – 3 особи;
- містобудування – 3 особи;
- розвиток медицини – 1 особа;
- розвиток науки та освіти – 2 особи;
- включення, дотримання прав людини та вдосконалення надання послуг – 3 особи.

Терміни проведення: жовтень 2021 р.

Мета: вивчити думки, судження, оцінки експертів, щодо поточної ситуації, основних проблем та перспектив розвитку ХМТГ за стратегічними напрямками.

2. Сфокусовані групові інтерв'ю.

Метод збору інформації: фокус-групові дискусії

Кількість: проведено 6 ФГІ за стратегічними напрямками та 1 ФГІ з представниками молоді громади.

Критеріями залучення до опитування були: 7 напрямків, в рамках яких відбирались учасники за статтю, віком, сферою зайнятості відповідно до стратегічного напрямку та (за необхідністю) досвідом діяльності.

Терміни проведення: жовтень-листопад 2021 р.

Мета: вивчити думки, судження, оцінки учасників, щодо поточної ситуації, основних проблем та перспектив розвитку ХМТГ за стратегічними напрямками.

2. КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

2.1. Перспективи розвитку

1. Опитані вважають найбільш перспективними напрямками економічного розвитку громади:

1) агропромисловий сектор (сховища для зберігання та підприємства з переробки сировини);

2) туризм («зелений туризм» і «гастротуризм») та готельно-ресторанний бізнес;

3) розвиток логістики;

4) розвиток альтернативної енергетики (сонячної та вітроенергетики);

5) виробництво будівельних матеріалів.

2. Основні ресурси розвитку:

1) людський капітал (*«Так что в любом случае капитал есть, люди, именно люди...»*);

2) природа і клімат (*«Все одно сильнішою стороною у нас є наша річка, наша природа...»*);

3) історія та архітектура (*«...цікава історія, цікаво взагалі, архітектура насичена...»*).

3. Молоді хотілось би бачити ХМТГ через 5 років: комфортною, сучасною, чистою, свідомою та ініціативною, зеленою, туристичною.

4. Для реклами та брендування громади, в першу чергу адміністративного центру – міста Херсон, на думку опитаних, варто використовувати такі словосполучення: «острів щастя»; «смарагдове місто»; «туристичне місто»; «комфортне місто»; «Херсон – це море, сонце, затишок, комфорт». Кольори, що асоціюються з містом: жовтий/лимонний; жовтогарячий/помаранчевий; різнобарвні/райдужні.

2.2. Економіка та залучення інвестицій

1. Загалом економічна ситуація, на думку опитаних, має тенденцію до покращення («...мені здається що ситуація, якщо казати про динаміку краща ніж була 10 років тому»).

2. Сприятливість бізнес-середовища у ХМТГ оцінена експертами у 3,3 бали²; відповідність ініціативи влади з підтримки бізнесу потребам підприємців у 3,6 бали; можливість змін інвестиційної привабливості ХМТГ у 4,6 бали³ без урахування можливих нових карантинних обмежень, з їх врахуванням оцінка склала 4 бали.

3. Щодо ділового клімату, було вказано, що його рівень є середнім, або нижче середнього. На думку респондентів його покращення і залучення інвестицій залежить від правової захищеності інвесторів («...перше що необхідно це сформувані візію захищеності потенційних інвесторів щодо своїх грошей...»), а також важливим тут є розвиток системи надання он-лайн послуг (для виключення корупційних ризиків, спрощення процедур та зменшення бюрократичної тяганини).

2.3. Оцінки молоді

1. Загалом молодь оцінює ХМТГ як комфортне для проживання місце, особливо подобається наявність розвиненої інфраструктури торгових центрів та закладів ресторанного господарства; «компактність» та затишність громади; наявність виходу до річки; гарна архітектура і парки («...Херсон якийсь є затишний через те що, через насадження зрозуміло і компактність компактність...»); «Місто дуже зручне для проживання...»).

2. Зміни в ХМТГ, що є бажаними з точки зору молоді:

1) збереження і реставрація історичних будівель і архітектурних пам'яток;

² Тут і далі мається на увазі середня зважена оцінка за шкалою від 1 до 5.

³ Ситуація покращиться.

2) вирішення проблеми зі сміттям у місті (вчасне вивезення, сортування, переробка та прибирання території сміттєвих баків);

3) зміни у роботі громадського транспорту (подовження годин роботи, зручність маршрутів), ремонт доріг, облаштування велодоріжок та тротуарів.

3. Позитивно сприймається цифровізація в усіх сферах (електронні черги; замовлення і отримання адміністративних послуг, створення медіаплатформ для молоді, впровадження єдиного електронного квитка тощо).

4. Є проблеми з працевлаштуванням: велика кількість пропозицій для молоді, що не відповідають спеціальності, є низькооплачуваними та неперспективними.

2.4. Розвиток ІТ та цифровізація

1. Оцінюючи загалом потенціал ІТ-галузі у громаді більшість респондентів вказали, що галузь є перспективною та досить швидко розвивається. Є досить високий рівень потреби у фахівцях, який в найближчому майбутньому буде задовольнятися в основному за рахунок фрілансерів, що мають аутсорсингову форму зайнятості.

2. Важливим для розвитку сфери в ХМТГ є:

1) освітні проєкти (конкурси, гранти, програми) для молоді (*«...правильно немножко инвестировать в дополнительное образование каких-то, может быть, лучших студентов... разыгрывать гранты на обучение в сторонних компаниях...»*);

2) проведення тематичних форумів (*«...распространённая практика у больших компаний – организовать всякие форумы, даже такие форумы-туры и обычно Херсон они объезжают стороной, потому что Херсон слишком маленький город...»*).

3. Основними цифровими інструментами, що можуть бути використані для розвитку громади було названо:

1) єдиний електронний квиток;

2) мобільні додатки для туризму;

3) «інтерактивний бюджет», де для громади надавалась би інформація про всі надходження до бюджету та статті витрат і відображались конкретні проєкти і заходи на які були витрачені кошти;

4) мобільні версії соціальних сервісів доставки необхідних товарів для людей з інвалідністю.

2.5. Розвиток медицини

1. В основному наявні комунальні медичні заклади відповідають потребам громади, однак це скоріше стосується міста, є відмінності в старостинських округах, там ситуація оцінюється як гірша (у розрізі забезпеченості транспортом та загального матеріально-технічного забезпечення, наявності спеціалістів та їх кваліфікації).

2. Основні проблеми:

1) недостатнє фінансування;

2) кваліфіковані фахівці та молоді спеціалісти виїжджають за кордон;

3) в місті є нестача з вузькопрофільних спеціалістів: ендокринолог, невролог тощо (*«...катастрофическая ситуация с неврологами и эндокринологами какая-то, запись на 2-3 недели вперед...»*).

3. Ситуація у медичній сфері у громаді ускладнена надмірним навантаженням через епідемію COVID-19.

4. Основним перспективним напрямком розвитку медичної сфери в ХМТГ є багатопрофільність (дозволить підвищити доступність медичних послуг для населення та надавати спеціалізовану медичну допомогу, сприятиме залученню висококваліфікованих фахівців).

5. Є дисбаланс в якості послуг в комунальних та приватних медичних закладах громади на користь приватних (через краще обладнання, перехід кваліфікованих фахівців з комунальних закладів до приватних, бо там кращі умови праці, відсутність черг, швидкість та доброзичливість в обслуговуванні (*«...люди еще идут и за отношением, когда выходишь из государственной*

бывает клиники и у тебя испорченное настроение..., не каждый будет терпеть это все...»).

2.6. Розвиток науки і освіти

1. Громада забезпечена закладами освіти різних рівнів, які в основному задовольняють потреби громади, однак є тенденції погіршення ситуації в галузі (низькі показники ЗНО, зменшення кількості студентів ЗВО, мала кількість серед педагогів молодих фахівців, нестача вихователів у дитячих садках тощо) (*«Якщо порівнювати нашу область з іншими за результатами ЗНО – ми по декотрих предметах на останніх та передостанніх позиціях...»*).

2. Немає єдності у думках щодо впровадження інклюзивної освіти в школах (не вистачає фахівців; серед педагогів і батьків існує думка про те, що більш доцільним є створення спеціалізованих шкіл, а не інклюзивних класів), однак є позитивні зрушення, в декількох школах програма реалізується (*«...це років десять тому назад в Херсоні це взагалі проблема була, щоб знайти спеціалістів, щоб взагалі дитину влаштувати в дитячий садок той самий, не кажучи вже про школу, а зараз це можливість...»*).

3. Рівень кадрового забезпечення у сфері освіти і науки та наукового потенціалу оцінено як достатній, але він має тенденцію до погіршення, через недостатню залученість молоді та міграційні процеси.

4. Впровадження системи гімназій та ліцеїв оцінюється неоднозначно. З одного боку, укрупнення закладів дасть можливість, надання більш якісної освіти, з іншого боку – доступ дітей з віддалених районів може бути ускладнений не тільки територіально, а й за рівнем знань.

2.7. ЖКГ, інфраструктура та транспорт

1. У сфері благоустрою є значна проблема з вивезенням, переробкою та сортуванням сміття (особливо в центрі міста та в приватному секторі) (*«...меня больше всего раздражает, это постоянные мешки с мусором, когда частный сектор выносит на центральную дорогу, свой пакет с мусором, который потом разрывают собаки, это всё расносится...»*).

2. Не вистачає програм по утепленню будинків та підвищенню енергоефективності, модернізації ліфтів (через складність процедур оформлення ОСББ не хочуть користуватись наявною). Програми співфінансування, на думку респондентів, непрозорі, бо ОСББ не мають можливості вільно обирати підрядників та контролювати якість виконаних робіт. Респонденти вказали, що хотіли б налагодженої, ефективної комунікації з місцевою владою щодо питань розвитку ЖКГ.

3. З точки зору інфраструктури не вистачає місць для паркування в центральній частині міста Херсон («...поставить машину в межцентре, это целая проблема») та облаштованих велодоріжок («...половину тротуару з'їли ці бутики і вже не можливо ці велодоріжки розташувати на тротуарі...»).

4. Для розвитку транспортної сфери, на думку більшості опитаних важливими є: «прозорі» тендерні процедури; запровадження єдиного електронного квитка та подовження роботи транспорту у вечірній час («...питання відкрите, це проїзд в вечірній, нічний час... хочеться дійсно, щоб це змінилося на краще...»).

2.8. Містобудування

1. Територія громади має великий потенціал для розвитку, але немає чіткої візії та стратегії містобудівної політики (Генеральний план знаходиться на стадії розробки). Проблеми розбудови і розвитку міського простору вирішуються скоріше локально («точково»), є цікаві проекти, що виносяться на розгляд громади, однак до їх розробки варто залучати ще й представників професійної спільноти (архітекторів).

2. Основні проблеми: наявність «стихійної» забудови у центральній частині адміністративного центру громади; поганий стан фасадів будинків в історичному центрі (потребують реконструкції, часто псуються приватними власниками) («...в незадовільному стані абсолютна більшість пам'яток історії архітектури вони хоч і мають охоронний номер, табличку ніяк не виконуються всі ці охоронні зобов'язання в нас на фасади прикріплюються

кондиціонери, в нас встановлюються пластикові вікна, в нас обклеєні пінопластом стіни...»); проблеми з вивозом сміття; наявність в центральній частині зон промислових підприємств, які не використовуються; велика кількість кіосків та тимчасових споруд; відсутність дизайн-коду міста.

3. Перспективи розвитку містобудування можливі за умов наявності:

1) людей з профільною освітою (архітекторів, архітекторів-реставраторів, що формують професійну спільноту) і залучення їх до процесів розробки містобудівної політики, як стратегічних документів, так і конкретних локальних проєктів;

2) «загальних правил гри» для всіх учасників реалізації містобудівної політики, максимальна прозорість процедур;

3) комунікації і зворотного зв'язку влади з громадою.

2.9. Включення, дотримання прав людини та вдосконалення надання послуг

1. У громаді є сталі громадські організації, але їх невелика кількість (приблизно 20-30) і громадські активісти, що постійно займаються громадською діяльністю, але респондентами відмічається певна інертність і пасивність більшої частини населення («...долучаються дуже погано... і це завжди на всіх таких заходах це одні і ти самі люди їх там є можливо десять двадцять і все тільки ці люди щось роблять...»).

2. Є також проблема з незнанням мешканцями своїх прав та невмінням ними користуватись. Більшість респондентів вважають, що люди не наважуються відстоювати власні права і не вірять в те, що зможуть їх захистити («...ти розумієш що далі нічого не буде ніхто не понесе покарання...ти просто змарнувала на холоді дві години чекаючи поліцію чекаючи екоінспекцію і далі нічого не буде...»).

3. Більшість опитаних вказали на проблеми в роботі ЦНАПу, що полягають у «вузькому» переліку послуг, що надаються населенню, наявності черг (з електронними чергами виникають проблеми), «затягуванні часу»

обробки документів, однак ті, хто мав досвід звернення за останні два місяці, зазначили наявність позитивних змін («...але зараз це значно покращилось, сервіс працює, так того не забрати, щоб був жах дійсно...»).

4. Щодо рівного доступу до сервісів і послуг, є проблема з формальним вирішенням цих питань, наприклад, пандуси, що встановлюються в аптеках і інших закладах, часто не відповідають нормам («...вони ніби є, але ними неможливо скористатись...»).

2.10. Безпека

1. Щодо безпеки в місті, позитивними чинниками є, на думку респондентів, високий рівень толерантності і гарна робота поліції по забезпеченню правопорядку під час проведення масових заходів.

2. Проблеми в цьому напрямку:

1) безпекові загрози для громадських активістів, що займаються правозахисною діяльністю та викриттям корупції;

2) відсутність контролю за вживанням алкогольних напоїв у громадських місцях;

3) наявність великої кількості безпритульних собак;

4) недостатнє освітлення деяких мікрорайонів, вулиць.

2.11. Влада і громада

Мешканці хочуть бачити у діяльності міської влади такі показники:

1. Системність в роботі над вирішенням міських проблем.

2. Ефективність менеджменту.

3. Прозорість у прийнятті рішень.

4. Доступність та відкритість до діалогу з громадою.

5. Своєчасність інформування.

6. Швидкість в реагуванні на звернення.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ

3.1. Економіка та залучення інвестицій

1. Важливо підтримувати підприємницькі ініціативи місцевою владою та організувати навчання підприємницькій діяльності і особливостям ведення бізнесу.

2. Надавати інформацію про грантові можливості для підприємців, організувати тренінги, щодо написання проєктів та бізнес-планів.

3. Ініціювати та проводити регіональні бізнес-конференції та інвестиційні форуми.

4. Оскільки, на думку підприємців важливим фактором ведення бізнесу є відкритість влади, бажано впроваджувати форми активної комунікації з громадою міста, наявними та потенційними інвесторами, наприклад, через створення консультаційного центру, який буде займатись інформуванням про існуючі можливості та здійснювати супровід перспективних інвестиційних проєктів.

5. Організувати та долучати представників малого та середнього бізнесу до формування економічної політики міста, створювати можливості щодо їх залучення до проєктів розвитку і благоустрою міста.

6. Здійснювати промоцію та рекламу усіх реальних досягнень у створенні інвестиційного клімату та покращенні якості життя в місті.

3.2. Розвиток ІТ та цифровізація

1. Варто розвивати освітні проєкти в цьому напрямку (гранти від міської влади для молоді на навчання чи стажування в ІТ-компаніях; можливо також створення освітнього проєкту «Муніципальна ІТ-школа»).

2. Підтримувати місцеві стартапи та проєкти у сфері ІТ, що будуть корисними для громади, за умови «прозорих» критеріїв їх відбору (наприклад, мобільні додатки для туристів чи кабінет херсонця з агрегованою інформацією з різних сфер і можливістю замовлення послуг та подання звернень міській

владі). Підтримка може надаватись у вигляді пільг чи преференцій, можливо розробка програм кредитування перспективних проєктів.

3. Створювати коворкінг-центри для фахівців в ІТ-сфері, що працюють віддалено.

3.3. Розвиток медицини, освіти та науки

1. Варто розвивати муніципальні програми підтримки талановитої шкільної та студентської молоді (стипендіальні програми, стажування на підприємствах і в органах влади та місцевого самоврядування, гарантоване працевлаштування тощо).

2. Запроваджувати профорієнтаційні міські програми. Можливо у вигляді он-лайн сервісу чи інтерактивної мапи професій, де були б зібрані дані про затребувані на ринку праці спеціальності та освітні заклади міста, в яких вони представлені.

3. Підтримувати на рівні міста наукові проєкти ЗВО міста, що можуть бути корисними для громади (через систему договорів, мікрогрантів, співфінансування, допомоги в залученні інвесторів тощо).

4. У сфері медицини варто розробляти програми фінансової підтримки молодих фахівців, також гарним ресурсом для молодих спеціалістів було б створення бази запитів на фахівців від районів.

5. Створювати/підтримувати наявні фельдшерсько-акушерські пункти в сільських населених пунктах громади, забезпечувати транспортне сполучення, контролювати стан доріг.

6. Для розвитку практик здорового життя та профілактики захворювань розробляти інформаційні кампанії, використовуючи різні канали інформування: соціальні мережі, месенджери, короткі соціальні ролики на радіо і телебаченні; бігборди і сіті-лайти, QR-коди. Варто робити виїзні профілактичні огляди (особливо важливо для сільських населених пунктів), влаштовувати дні здоров'я в аптеках тощо.

3.4. ЖКГ, інфраструктура та транспорт

1. Необхідно сприяти розвитку ОСББ, надавати їм організаційну, консультаційну та фінансову підтримку, створювати умови для передачі позитивного досвіду успішних ОСББ (робота Ради голів ОСББ, семінари, форуми та тренінги).

2. Розробити декілька програм співфінансування енергозбереження, реконструкції та модернізації будинків з різними умовами, щоб ОСББ мали можливість вибору, а також могли брати участь у визначенні підрядників та контролі якості виконаних робіт.

3. Розробляти і підтримувати наявні ініціативи з впровадження програм сортування, утилізації та переробки сміття. Застосовувати і фактори контролю – штрафи і фактори заохочення – грошові компенсації. Організувати централізований збір і утилізацію небезпечних побутових відходів. Сприяти розвитковій програмі встановлення підземних контейнерів збору сміття (для центральної частини міста).

4. Розвивати велоінфраструктуру (облаштовувати велодоріжки та паркувальні місця для велосипедів) та створювати паркувальні місця для приватного автотранспорту в центрі міста.

5. Продовжувати працювати у напрямку вирішення проблеми доступності міського простору для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення. Розвивати існуючі проекти в цьому напрямку (наприклад, соціальне таксі), контролювати відповідність інклюзивної інфраструктури встановленим законодавством нормам.

6. Варто впровадити єдиний електронний квиток, що допоможе вивчати пасажиропотоки і навантаження на різних маршрутах, та відповідно коригувати їх. Також необхідно розглянути питання подовження роботи громадського транспорту у вечірній час.

3.5. Містобудування

1. Запроваджувати програми збереження та реставрації будівель в центральній частині міста.

2. Створити дизайн-код громади, в першу чергу, міста Херсон для створення візуальної привабливості зовнішнього вигляду міста, впорядкування зовнішньої реклами, зручності навігації та доступності інформації (можливо через проведення конкурсу проєктів і залучення професійної спільноти архітекторів міста).

3. Залучати архітекторів та архітекторів-реставраторів, що формують професійну спільноту міста, до процесів розробки містобудівної політики (як стратегічних документів, так і конкретних локальних проєктів).

4. Продовжувати системну роботу з впорядкування розміщення тимчасових споруд для здійснення підприємницької діяльності.

5. В напрямку діджиталізації тут варто розглянути можливості цифрової навігації та вказівників для розвитку туризму; розробки і реалізації проєктів контекстної реклами міста або конкретних локацій в соціальних мережах; для історичних та архітектурних пам'яток варто розвивати систему QR-кодів з відображенням основних даних про них; розробляти інші мобільні додатки для туризму.

6. Розвивати, розширювати спектр послуг і робити більш сучасним туристично-інформаційний центр міста.

3.6. Включення, дотримання прав людини та вдосконалення надання послуг

1. Важливо підтримувати сталі та спроможні громадські організації та об'єднання, поширювати їх успішний досвід громадської активності для залучення мешканців міста до вирішення питань розвитку громади.

2. Щодо медіазаходів, які можна було б організувати для більш активного залучення містян до практик покращення якості життя в місті, варто проводити фестивалі, адвокаційні кампанії, інформаційні акції тощо.

3. Щодо цифровізації тут потрібно розглянути можливість створення «інтерактивного бюджету», де для громади надавалась би інформація про всі надходження до бюджету та статті витрат і відображались конкретні проекти й заходи на які було витрачено кошти.

4. Варто розглянути можливість розробки мобільного додатку соціального сервісу доставки необхідних товарів для людей з інвалідністю.

5. Продовжувати роботу з покращення надання адміністративних послуг населенню (спрощувати процедури, використовувати цифрові сервіси, проводити тренінги для персоналу щодо розвитку комунікативних навичок роботи з клієнтами тощо).

3.7. Влада і громада

На основі аналізу отриманих даних можна окреслити «дорожню карту взаємодії міської влади з громадою»

1. Ефективна комунікація
2. Підтримка громадських ініціатив.
3. Навчання та грантова підтримка активних громадян.
4. Створення молодіжних осередків.
5. Передача повноважень «на місця».
6. Діджиталізація сервісів та послуг.
7. Контроль за виконанням рішень.
8. Зворотній зв'язок та інформування громади про результати діяльності.

4. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

4.1. Узагальнені результати експертних інтерв'ю за стратегічними напрямками

Трансформація місцевої економіки

1. Загалом опитані експерти дають середні оцінки поточній економічній ситуації в ХМТГ, зазначаючи, що вона ускладнена загальнонаціональними негативними процесами в економічній сфері (зниження доходів громадян, спад промислового виробництва, недосконалість законодавчої бази, міграція населення, зростання тарифів на енергоносії тощо) та карантинними обмеженнями у зв'язку з COVID-19. Однак, досить високо оцінюють потенціал економічного розвитку та інвестиційну привабливість (в основному за рахунок гарних природно-кліматичних умов та географічного розташування). Оцінка ситуації по районах дещо відрізняється⁴.

2. Основним «продуктом» (продукція/товари, ресурси та послуги) громади з економічної точки зору опитані експерти назвали сільськогосподарську продукцію, а також продукти/товари її обробки та переробки; послуги транспортування та перевезення, торгівлю і сервісне обслуговування; туристичні послуги.

3. Серед основних переваг ХМТГ в плані розвитку економіки та залучення інвестицій, факторами, що позитивно впливають на ці показники було названо: вдале географічне розташування (р. Дніпро та вихід до моря); наявність можливостей використання всіх видів транспорту (автомобільний, річковий, залізничний та повітряний); близькість до виробників сільськогосподарської продукції (сировинна база); можливості розвитку туризму.

⁴ Маються на увазі старостинські округи, там ситуація оцінюється менш позитивно, експерти вказують їх залежність від загального розвитку міста.

4. Фактори, що є слабкими сторонами, можуть гальмувати залучення інвестицій та заважають розвитку: погані умови кредитування підприємств і відсутність «великих кредитів»; низький рівень/відсутність довіри позичальників до банків і навпаки; інвестиційний клімат залежить від нестабільності політичної ситуації, військових дій, негативних наслідків пандемії; безініціативності на місцевому рівні та невміння проводити інформаційні кампанії щодо брендуння та розвитку території.

5. Основними заходами, що можуть покращити ситуацію з розвитком підприємництва у громаді експерти назвали: розробку системної стратегії по роботі з малим та середнім бізнесом і залученню інвестицій; використання підприємцями грантів та можливостей краундфандингових платформ; інформаційні та адвокаційні кампанії, щодо можливостей втілення бізнес-проектів і запровадження програм бізнес-освіти для молоді.

6. На думку експертів в економічній сфері в першу чергу необхідно розвивати такі напрямки як переробка сільськогосподарської продукції; туризм; ІТ; будівництво; відновлювати промислові виробництва (можливо створювати кластери з залученням підприємств з суміжних територій), зокрема суднобудування, більш ефективно використовувати логістичний потенціал міста (наявність річкового та морського портів). Ці напрямки також названі як найбільш цікаві для іноземних інвесторів. Для внутрішніх інвестицій як найбільш перспективні визначено також туризм (особливо «зелений» та «медичний») та сферу послуг і торгівлі.

7. Місцева влада для залучення інвестицій, на думку експертів, повинна перш за все створювати позитивний імідж громади («використовувати більш агресивний PR»; проводити наради, інвестфоруми та презентації); опікуватись зовнішнім виглядом та благоустроєм громади, бо це значною мірою впливає на туристичну привабливість; розвивати індустрію хабів та коворкінгів; можливо надавати пільги певним категоріям підприємців; створювати можливості для бізнес-навчання молоді; спростити та діджиталізувати оформлення документів (договорів, дозволів тощо).

8. Сприятливість бізнес-середовища у ХМТГ оцінена експертами у 3,3 бали⁵; відповідність ініціативи влади з підтримки бізнесу потребам підприємців у 3,6 бали; можливість змін інвестиційної привабливості ХМТГ у 4,6 бали⁶ без урахування можливих нових карантинних обмежень, з їх врахуванням оцінка склала 4 бали.

9. Як найбільш насичені були названі такі сфери підприємницької діяльності як сфера послуг і торгівля. А як такі, що потребують розвитку або є недостатньо оціненими: логістика; ІТ сектор; промисловість; туризм. Також було зазначено, що недостатнім є благоустрій громади, не вистачає великих інфраструктурних проєктів, необхідно звернути увагу на розвиток туризму, на соціальну та освітню сфери.

Розвиток ІТ-технологій та оцифрування

1. Ситуація з розвитком ІТ-галузі в ХМТГ експертами оцінюється загалом як непогана, з тенденцією до подальшого розвитку в найближчі роки, оскільки є досить високий рівень потреби у фахівцях. Цей запит, на думку експертів, і зараз і в найближчому майбутньому буде задовольнятися в основному за рахунок фрілансерів, що мають аутсорсингову форму зайнятості.

2. Щодо чинників, що можуть негативно впливати на конкурентоспроможність ІТ-галузі ХМТГ на національному та міжнародному ринку експерти зазначили, що на галузь мало впливають, наприклад карантинні обмеження (оскільки є можливість працювати дистанційно), а от безпекова ситуація (конфлікт на Сході) та економічна (зниження рівня життя населення) можуть сприяти виїзду фахівців в інші міста або за кордон.

3. Щодо кадрового потенціалу та підготовки необхідних для розвитку галузі фахівців в регіоні також спостерігається позитивна оцінка. Базові

⁵ Тут і далі в цьому блоці мається на увазі середня зважена оцінка за шкалою від 1 до 5.

⁶ Ситуація покращиться.

знання та мінімальне обладнання дозволяють працювати на початковому рівні і здобувати досвід.

4. Щодо підтримки ІТ-галузі з боку місцевої влади експерти зазначили, що зараз вона не відчувається, але водночас і не потребує якихось додаткових заходів («розвивається самостійно»). Однак, також було висловлено думку, що підтримка міської влади може бути спрямована на розвиток місцевих ІТ-проектів та освітні заходи (курси, гранти, програми) для молоді чи створення кампусу для початківців або надання приміщення для офісів місцевих ІТ-компаній.

5. Щодо ініціативи преференцій в оподаткуванні для ІТ компаній оцінки експертів розділились, було висловлено окрему думку, що такі втручання в розвиток ринку можуть негативно позначитись, оскільки це додаткове регулювання і можуть виникати сумніви в критеріях відбору компаній та прозорості процедур. Також зазначено, що загалом ідея податкових канікул може бути цікавою, наприклад, для стартапів та молоді.

6. Щодо користі галузі для громади та використання інформаційних технологій та сервісів для покращення життя в ХМТГ, експерти назвали: створення додатку для смартфона, який би дозволяв відслідковувати рух громадського транспорту; створення і впровадження єдиного цифрового квитка; створення додатку для туризму (відтворення через QR-коди на смартфоні зображень різних історичних періодів вулиць міста); створення кабінету херсонця, де була б агрегована інформація по різних напрямкам, сферам і послугам.

7. Сприятливість умов для розвитку ІТ-галузі в ХМТГ оцінена експертами у 4 бали⁷; відповідність ініціативи влади з підтримки бізнесу потребам підприємців у 3,6 бали; перспективи розвитку галузі у 4,3 бали⁸.

⁷ Тут і далі в цьому блоці мається на увазі середня зважена оцінка за шкалою від 1 до 5.

⁸ Є перспективи для розвитку.

*Житлово-комунальне господарство, фізична інфраструктура,
громадський транспорт*

1. Оцінюючи стан ЖКГ громади, експерти вказали, що в цій сфері накопичилось досить багато проблем, що мають системний характер і потребують спільної праці громади та міської влади над їх вирішенням. Загалом вони мають однаковий характер для міських районів, однак центральна частина міста має певні особливості, пов'язані із тим, що значна частина будівель старого фонду знаходиться в поганому стані і там важко забезпечити якість обслуговування. Так, через зношеність тепломереж їх простіше відключити від централізованого теплопостачання та дозволити встановлювати автономне опалення, однак виникає питання щодо дозволів, грошової допомоги по встановленню обладнання і безпеки таких заходів. Також експерти зазначили нерівномірну активність у вирішенні питань благоустрою та ЖКГ районних рад (найбільш активним є Рада Коробельного району, найменш активними старостинські округи).

2. Серед основних проблем в цих сферах були названі наступні: 1) неефективна програма модернізації ліфтів (через складність процедури та оформлення ОСББ не хочуть нею користуватись); 2) програми співфінансування, на думку експертів, «непрозорі», бо ОСББ не мають можливості вільно обирати підрядників та контролювати якість виконаних робіт; 3) наявні проблеми з організацією вивозу сміття (порядок вивезення твердих відходів потребує узгодження); 4) кошти, що виділяються на благоустрій реалізуються неефективно, немає результативності; 5) не налагоджено комунікацію громади з місцевою владою щодо питань ЖКГ.

3. Відповідність ініціатив влади з вирішення проблем у цій сфері експерти оцінили у 2,6 бали⁹. В основному увага приділяється центру міста і паркам, там проводиться найбільше робіт з благоустрою. Також було

⁹ Тут і далі в цьому блоці мається на увазі середня зважена оцінка за шкалою від 1 до 5.

зауважено, що діалог з владою можна було б налагодити через Раду голів ОСББ, однак цей орган не поки що не працює.

4. Загальний стан інфраструктури у ХМТГ експертами було оцінено у 3 бали. Більш розвиненою вона є у центрі міста, в районах ситуація гірша. Наприклад не вистачає дитячих садочків, дитячих та спортивних майданчиків – цю інфраструктуру треба розвивати. Також потребує уваги мережа медичних закладів, бо сімейні лікарі перенавантажені, а приватні медичні заклади не доступні для значної частини населення. Тут експерти рекомендують впроваджувати соціальні проекти на місцях, можливо у вигляді виїзних кабінетів тощо.

5. Можливості впливати на вирішення проблем у сфері ЖКГ та покращення інфраструктури експерти бачать у налагодженні діалогу влади з громадою і врахування потреб громади. Наголошували експерти і на необхідності розвитку програм благоустрою в різних районах громади, а також на тому, що необхідно переймати кращий досвід у цій сфері, що є в інших міст України.

6. Електро-, водо- та газопостачання в місті забезпечене, однак виникають проблеми, пов'язані з монопольним положенням постачальників, (найбільш незадовільно експерти оцінили тут ситуацію з газопостачанням).

7. Інфраструктура міста для користування особистим транспортом в цілому забезпечена, однак є проблемні питання: 1) незадовільний стан доріг (ремонтуються в основному центральні шляхи); 2) дуже слабо розвинена велоінфраструктура (1-2 облаштовані велодоріжки); 3) «стихійне» паркування в центрі міста через відсутність достатньої кількості облаштованих місць для паркування, що може спричиняти затори.

8. Інфраструктура для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення, за оцінками експертів, слабо розвинена (відсутність пандусів, мало інклюзивного транспорту), однак є тенденція до покращення ситуації.

9. Щодо роботи громадського транспорту експерти зазначають про необхідність додаткових досліджень і зміни транспортної мережі громади. Тут

важливим інструментом може бути єдиний електронний квиток, що допоможе вивчати пасажиропотоки та навантаження на різних маршрутах. Також у місті Херсон спостерігається проблема з транспортом у вечірній час (після 19-ї чи 20-ї години дуже мала кількість транспорту виходить на маршрути. Карантинні обмеження, пов'язані з COVID-19 тільки загострюють ці проблеми.

10. Можливість зміни ситуації у сфері благоустрою у ХМТГ експертами оцінено у 3,6 бали.

11. Основними перспективними напрямками, з точки зору благоустрою громади, було названо: програми з підвищення енергоефективності будинків; модернізації систем опалення та ремонту мереж; розвиток туризму та рекреаційних зон, що в свою чергу дозволить залучати інвестиції в благоустрій від туристичного бізнесу; облаштування набережної та відновлення роботи річкового транспорту.

Містобудування

1. Експерти зазначили, що територія громади має великий потенціал для розвитку, але він поки що не розкритий, немає чіткої візії та стратегії містобудівної політики (Генеральний план знаходиться на стадії розробки), проблеми розбудови і розвитку міського простору вирішуються скоріше локально («точково»), є цікаві проекти, що виносяться на розгляд громади, однак до їх розробки варто залучати ще й представників професійної спільноти (архітекторів), які б могли надати експертну оцінку цим проектам та допомогти в їх розробці.

2. Серед важливих проблем у цій сфері було названо: наявність «стихійної» забудови у центральній частині міста Херсон; поганий стан фасадів будинків в історичному центрі (потребують реконструкції, часто псуються приватними власниками); проблеми з вивозом сміття, що також актуально для центральної частини, бо страждає зовнішній вигляд міста і негативно впливає на туристичну привабливість. Також відзначено проблеми

із сполученням з лівим берегом Дніпра, що не дозволяє повною мірою розкрити рекреаційний потенціал цієї території, однак в новому Генеральному плані закладено можливість створення пішохідного сполучення. Також вказано на те, що варто звернути увагу і на Схему планування території громади, як на більш «ширший» документ ніж Генеральний план, бо ця Схема включає і старостинські округи. Щодо роботи в напрямку містобудівної політики із старостинськими округами, зазначено, що є сприяння з боку міської влади і взаємодія з представниками округів.

3. При аналізі просторового планування експерти зазначили, що тут є певні специфічні проблеми, які досить важко усунути. Так, наприклад, в центральній частині міста Херсон є зони промислових підприємств, які не використовуються, вони негативно впливають на зовнішній вигляд міста і його туристичну привабливість. Один з експертів висловив думку щодо того, що порт теж заважає розвитку рекреаційних зон, бо він блокує доступ до річки. Ще одна проблема – мікрорайони, що «відділені» від центру та мають проблеми зі сполученням (наприклад «Забалки»), тут необхідна робота щодо їх «дефрагментації» (розвиток інфраструктури, транспортне сполучення, організація культурних заходів тощо). Також експерти вказали на недостатність публічних просторів в районах на відміну від центра міста.

4. Щодо малих архітектурних форм та зовнішньої реклами було вказано, що є певні проблеми з наявністю великої кількості кіосків та тимчасових споруд (значна частина з них встановлена нелегально), експерти зазначили, що робота з їх впорядкування і ліквідації (в основному в центрі міста) вже розпочата міською владою, але її потрібно проводити системно. Було запропоновано таку стратегію роботи в цьому напрямку: 1) оголошення мораторію на встановлення нових споруд; 2) розробка і реалізація плану ліквідації незаконно встановлених; 3) благоустрій території, що звільняється. Для впорядкування зовнішньої реклами експерти вважають доцільним розробити дизайн-код міста, залучивши до цього процесу громадськість та фахівців у галузі (можливо через проведення конкурсу проєктів), також була

висловлена думка, про створення загальноміського дизайн-коду та його варіацій для різних районів міста, що підкреслило б їхню унікальність.

5. З точки зору охорони довкілля і дотримання екологічних норм великою проблемою є сортування та утилізація сміття, а також недотримання деякими підприємствами умов, щодо створення санітарно-захисних зон.

6. Щодо збереження історико-культурної спадщини тут основною є проблема збереження історичного центру міста Херсон, фасади багатьох історичних будівель в центрі міста у поганому стані (відповідальність за їх збереження покладається на власників будинків, однак реальних практичних механізмів контролю немає), вони потребують реставрації і якщо буде прибрано зовнішню рекламу, ситуація з зовнішнім виглядом фасадів може погіршитись.

7. Забезпечення повноти, прозорості та доступності інформації про містобудівну діяльність для всіх її учасників у місті Херсон експерти оцінили у 3,3 бали¹⁰; значення є ролі громадськості при прийнятті рішень щодо містобудування у 3 бали; рівень автоматизації дозвільних процедур та дерегуляції господарської діяльності у місті Херсон у 2,3 бали (низький рівень).

8. Щодо перспектив розвитку містобудування в Херсоні та можливі шляхи співпраці та залучення територіальної громади та бізнес-спільноти до процесів містобудування експерти зазначили, що важливим є: 1) наявність людей з профільною освітою (архітекторів, архітекторів-реставраторів, що формують професійну спільноту) і залучення їх до процесів розробки містобудівної політики, як стратегічних документів, так і конкретних локальних проєктів; 2) потрібні «загальні правила гри» для всіх учасників, максимальна прозорість процедур; 3) комунікація і зворотній зв'язок влади з громадою.

¹⁰ Тут і далі в цьому блоці мається на увазі середня зважена оцінка за шкалою від 1 до 5.

Розвиток медицини

1. Загальний стан медичної системи в громаді оцінюється як добрий, але є відмінності в старостинських округах, там ситуація оцінюється як гірша (у розрізі забезпеченості транспортом та загального матеріально-технічного забезпечення, наявності спеціалістів та їх кваліфікації).

2. Більшість проблем, що були визначені, пов'язані з надмірним навантаженням на медичну систему у зв'язку з пандемією COVID-19 (доводиться проводити перепрофілювання відділень, залучати до кампанії з вакцинації лікарів різних профілів та пенсіонерів). Також було зазначено проблему безконтрольного прийому населенням лікарських препаратів, зокрема антибіотиків. Щодо ролі місцевої влади у вирішенні проблем медичної сфери, вказано, що в основному періодично надаються кошти на закупівлю обладнання, однак взаємозв'язок і взаємодія тут мають бути постійними.

3. В основному наявні комунальні медичні заклади відповідають потребам громади, однак це скоріше стосується міста, у старостинських округах ситуація протилежна. Для покращення положення варто створювати чи підтримувати наявні фельдшерсько-акушерські пункти, забезпечувати транспортне сполучення, контролювати стан доріг.

4. Щодо кадрового забезпечення вказано, що місто має висококваліфікованих спеціалістів в галузі, однак є необхідність залучення молодих фахівців та їх підтримки (фінансової); проведення виїзних оглядів в районах. Також було зазначено, що гарним ресурсом для молодих спеціалістів було б створення бази запитів на фахівців від районів.

5. Наявне матеріально-технічне забезпечення потребує покращення, постійного оновлення та якісного обслуговування, що вимагає субвенцій з бюджетів різного рівня.

6. Серед основних напрямків впливу на вирішення проблем в медичній сфері названо такі: постійна комунікація та інформаційна підтримка, яка

дозволить виявляти найбільш важливі питання а також організація навчання та підвищення кваліфікації лікарів.

7. Основним перспективним напрямком розвитку медичної сфери в ХМТГ є багатопрофільність. Наявність різних медичних напрямків дозволить підвищити доступність медичних послуг для населення та надавати спеціалізовану медичну допомогу, це також сприятиме залученню висококваліфікованих фахівців до міста. Також розвитку сфери сприятиме поява приватних медичних закладів, що мають краще обладнання і можуть використовувати більш сучасні методики. Вказано було і на важливість проведення інформаційних кампаній та профілактичних заходів.

8. Можливість зміни ситуації у медичній сфері у ХМТГ оцінена експертами у 3 бали¹¹, з врахуванням навантаження на систему, пов'язаного з пандемією COVID-19.

Розвиток науки та освіти

1. Оцінка загальної ситуації у сфері науки та освіти в Херсоні є неоднозначною, експерти вказали, що вона була розвинена на досить високому рівні, однак має тенденцію до погіршення (наприклад, низькі результати ЗНО).

2. Основними проблемами у сфері було названо такі: організаційні та технічні складнощі, які по'язані з карантинними обмеженнями у зв'язку з COVID-19 (он-лайн навчання не завжди забезпечене відповідним обладнанням та не задовольняє значну кількість батьків); слабка залученість молодих фахівців, навіть при наявності ЗВО, що має педагогічні спеціальності (середній вік вчителів у школах, за оцінкою експертів – 45 років), що негативно впливає на впровадження нововведень та використання нових підходів до навчання; низький рівень оплати праці у сфері освіти на всіх рівнях та, як наслідок, зниження престижу професії. Експерти зазначають, що міська влада співпрацює з освітянами, для вирішення локальних проблем, наприклад,

¹¹ Тут мається на увазі оцінка за шкалою від 1 до 5, варіант – «залишиться без змін».

щодо покращення матеріально-технічного забезпечення, однак більшість проблем є системними, тож їх важко вирішити тільки на місцевому рівні.

3. Експерти зазначили, що в цілому громада забезпечена закладами освіти різних рівнів, які в основному задовольняють потреби громади, але було вказано і на певні проблемні напрямки: 1) через нерівномірний розподіл населення в деякі дошкільні заклади є черги; 2) немає єдності, щодо впровадження інклюзивної освіти, оскільки не вистачає фахівців і є високий рівень навантаження на вчителів не кожна школа відповідає вимогам для створення інклюзивних класів. До того ж існує думка про те, що більш доцільним є створення спеціалізованих шкіл, а не інклюзивних класів; 3) є необхідність оптимізації мережі закладів середньої освіти, що покращить їхню спроможність, але тут спостерігається певний спротив батьків, через незрозуміння процесу і небажання змін; 4) наявні заклади професійної та вищої освіти надають широкий спектр можливостей для навчання, але через загальний низький рівень життя відбувається «відтік» молоді за кордон, тож кількість студентів зменшується.

4. Рівень кадрового забезпеченням у сфері освіти і науки та наукового потенціалу, оцінено як достатній, але він має тенденцію до погіршення, через недостатню залученість молоді та міграційні процеси.

5. Серед основних напрямків впливу на вирішення проблем сфері освіти і науки названо такі: покращення загальної соціально-економічної ситуації в місті; створення закладів для молоді, де можна було б організовувати позаучбову діяльність; розвиток профорієнтаційних програм; матеріальна підтримка освітян.

6. Можливість зміни ситуації у сфері освіти і науки у місті Херсон оцінена експертами у 3,5 бали¹².

7. Як шляхи розвитку освіти та науки в ХМТГ, експерти вказали: оптимізацію освітніх закладів, для успішної реалізації якої необхідна системна інформаційна робота з батьками і педагогами; покращення матеріального

¹² Тут мається на увазі середня зважена оцінка за шкалою від 1 до 5.

забезпечення освітян (наприклад преміювання за результатами ЗНО чи наукової діяльності тощо).

Включення, дотримання прав людини та вдосконалення надання послуг

1. Загальну ситуацію у сфері громадської активності та залучення жителів міста до вирішення міських проблем в ХМТГ експерти оцінюють як нерівномірну, з одного боку є бажання змін на краще, з іншого певна інертність і пасивність більшої частини населення. Також громадська активність в основному зосереджена в місті, тоді як старостинські округи є неактивними. Однією з причин такої ситуації було названо слабку обізнаність та недостатні знання про можливості громадської участі. Щодо діяльності громадських організацій та ініціативних груп, то у місті є сталі громадські організації, але їх невелика кількість (приблизно 20-30), інші є зареєстрованими, але не ведуть активної діяльності. Коливається також рівень залучення жителів міста до вирішення міських проблем. Коли є певні важливі для громади проекти, вони досить добре підтримуються (наприклад, захист парку), збираються підписи, оформлюються електронні петиції (особливо це зручно для молоді) однак такі сплески активності нетривалі і, скоріше, ситуативні.

2. Основними проблемами і перешкодами для громадської активності, на думку експертів є: загальне зниження рівня життя населення; виїзд найбільш активних та свідомих городян до більш великих міст чи за кордон; слабка реалізація місцевих ініціатив («не вистачає сталості в їх реалізації»).

3. Серед шляхів залучення громадськості до прийняття важливих для міста рішень було названо такі: 1) створення центрів (осередків) громадської активності на місцях (в окремих районах і старостинських округах); 2) необхідно запроваджувати навчання громадській активності, освітні програми по теорії та практиці створення проектів; 3) важливою є адресність пропозицій та комунікація влади з громадою, потрібно надавати зворотній зв'язок та інформувати про результати роботи над втіленням ініціатив.

4. Можливість зміни ситуації у сфері громадської активності у місті Херсон оцінена експертами у 3,3 бали¹³.

5. Ситуація в місті у сфері дотримання прав людини оцінюється експертами неоднозначно, вказано, що в основному вони дотримуються, однак з введенням карантинних обмежень, ситуація має тенденцію до погіршення. Також вказано на проблеми з недовірою до системи правосуддя; безпековими загрозами для громадських активістів, що займаються правозахисною діяльністю та викриттям корупції (справа К. Гандзюк); слабкою обізнаністю містян про свої права та можливості їх захисту.

6. Щодо рівного доступу до сервісів і послуг, ситуація відрізняється в районах міста Херсон, так, наприклад, деякі райони (Таврійський) не мають достатньої кількості освітніх закладів та інших об'єктів соціальної інфраструктури. Також вказано на необхідність підвищення ефективності надання самих сервісів і послуг.

7. Якість надання адміністративних послуг в місті оцінюється експертами як досить низька. Відзначено проблеми в роботі ЦНАПу, що полягають у «вузькому» переліку послуг, що надаються населенню, наявності черг (з електронними чергами виникають проблеми), «затягуванні часу» обробки документів (довго видаються довідки та оформлюються документи, доводиться звертатись декілька разів, особливо це стосується довідок про реєстрацію місця проживання). Також було зазначено про недостатню інклюзивність самого приміщення ЦНАПу.

8. Відповідність адміністративних послуг, що надаються населенню в Херсоні основним критеріям якості (результативність, своєчасність, доступність, зручність, відкритість, повага до особи, професійність) оцінена експертами у 2,3 бали¹⁴.

9. Відповідність ситуації ініціатив влади з вдосконалення надання послуг населенню була оцінена експертами у 3 бали. На питання, що може

¹³ Тут мається на увазі мається на увазі середня зважена оцінка за шкалою від 1 до 5, відповідає варіанту – «залишитись без змін».

¹⁴ Тут і далі в цьому блоці мається на увазі середня зважена оцінка за шкалою від 1 до 5.

зробити міська влада для вдосконалення надання послуг населенню були дані такі відповіді: 1) потрібна системна робота з реалізації вже напрацьованих ініціатив, щоб громада могла побачити конкретні результати в цьому напрямку; 2) слід зосередитись на електронних сервісах надання послуг, особливо це важливо в період карантинних обмежень; 3) варто проводити інформування, навчання та роз'яснення для різних груп населення, щодо можливостей використання електронних сервісів; 4) необхідно постійно комунікувати з громадою, надавати зворотній зв'язок (модернізувати сайт міськради, продовжувати комунікацію через соціальні мережі, проводити зустрічі з містянами тощо).

4.2. Узагальнені результати ФГІ за стратегічними напрямками

ФГІ «Розвиток ІТ-технологій та діджиталізація ХМТГ»

1. Оцінюючи загалом потенціал ІТ-галузі у світі, в Україні та в регіоні, учасники ФГІ, зазначили, що галузь є перспективною та такою що досить швидко розвивається і це не залежить від локалізації, оскільки більшість працівників ІТ-компаній працюють віддалено. Пандемія COVID-19 та пов'язані з нею карантинні обмеження не тільки не зупинили розвиток у цій сфері, але й відкрили можливості для українських ІТ-фахівців, бо більшість компаній перейшли на дистанційний формат роботи, тож почали наймати працівників з інших регіонів та країн. Схожа ситуація і у сфері надання телекомунікаційних послуг, ринок розвивається, бо потреба у якісному зв'язку зростає. Щодо розвитку галузі в ХМТГ як позитивні чинники було вказано: порівняно низький рівень податків (загалом в країні) та те, що проживання в ХМТГі є «дешевшим» ніж у великих містах (Одеса, Київ) чи закордоном. Однак також було висловлено думку щодо кращої інфраструктури та наявності більших можливостей і перспектив у містах-мільйонниках.

2. Щодо умов, які б сприяли розвитку ІТ-галузі в ХМТГ, опитані вказали, що галузь є специфічною і її розвиток не потребує якихось додаткових умов (стартапи та цікаві проєкти можуть створюватись, навіть в

гаражі чи кафе), потрібна лише зацікавленість в роботі. Однак було вказано, що позитивним тут може бути присутність представників великих компаній в університетах, що готують ІТ-спеціалістів, для того щоб студенти бачили можливості працевлаштування. Також учасники зазначили, що освітні програми в університетах часто є застарілими і не і знання і вміння, які здобувають студенти часто не відповідають реаліям роботи над конкретними проектами і вимогам роботодавців. Така проблема, на думку респондентів, може вирішуватись через впровадження вузькоспеціалізованих практичних курсів на комерційній основі. Учасники вказали, що з їх власного досвіду, диплом про освіту в цій сфері взагалі може бути непотрібним, бо роботодавці орієнтуються на практичні навички які має спеціаліст, тож вони б могли рекомендувати здобувати навички на короткотермінових курсах чи на практиці в невеликих компаніях.

3. При обговоренні кадрового, ресурсного, інноваційного та інвестиційного потенціалу ХМТГ у сфері ІТ-технологій були висловлені такі думки учасників: 1) є перенасичення ринку кадрами (велика кількість претендентів на одну вакансію), але при цьому кваліфікованих спеціалістів не вистачає, на них є великий попит; 2) варто розвивати коворкінги для тих, хто працює дистанційно; 3) інвестувати у додаткову освіту кращих студентів, розігрувати гранти на навчання чи практику у ІТ-компаніях; 4) професійне спілкування фахівців відбувається в основному в соціальних мережах та в колі друзів і знайомих, а офф-лайн активностей та масштабних заходів (конференцій та форумів) у місті не вистачає.

4. Щодо цифрових інструментів, що можуть бути використані для розвитку міста (в тому числі і в сфері адміністрування) учасники ФГІ вказали, що: 1) варто було б запровадити єдиний електронний квиток для всіх видів міського транспорту і автоматизувати сплату через термінали; 2) створити мобільний додаток для туристів, де можна було б знайти найпопулярніші місця, пам'ятники, кафе, рейтинги, статистику відвідувань, коментарі та відгуки; 3) також для туристичної галузі розвивати систему QR-кодів з

інформацією про туристичні об'єкти та історичні пам'ятки; 4) було б цікаво зробити на офіційному сайті «інтерактивний бюджет», де для громади б надавалась інформація про всі надходження до бюджету та статті витрат і відображались конкретні проекти і заходи на які були витрачені кошти; 5) продовжувати роботу програми «Громадський бюджет»; 6) розробити портал з актуальною інформацією про події, акції, товари і тому подібне.

5. При обговоренні можливостей ІТ-технологій та цифровізації для розвитку сервісів Smart City респондентами було запропоновано: 1) зробити мобільні версії соціальних сервісів доставки необхідних товарів для людей з інвалідністю, розвивати для них соціальне таксі; 2) встановлювати камери відеоспостереження на вулицях для підвищення рівня безпеки і більш швидкої реакції поліції; 3) створювати безкоштовні школи навчання для тих, хто хоче спробувати себе в ІТ-сфері.

6. При обговоренні питань допомоги і підтримки від місцевої влади для галузі (організаційної, консультаційної, економічної тощо) учасники зазначили, що варто було б організовувати грантову підтримку талановитої молоді, починаючи з шкільного віку. Також корисними були б консультації для тих, хто хоче започаткувати стартап, щодо того з чого і як правильно починати реалізовувати проекти. Кредитування і фінансова підтримка стартап-проектів є також важливими, але виникає питання критеріїв відбору проектів та «прозорості» процедур.

ФГІ «Благоустрій та якість середовища у ХМТГ»

1. Щодо загальної оцінки стану ХМТГ у сфері благоустрою, то учасники вказали на значну проблему з вивезення, переробкою та сортуванням сміття (особливо в центрі міста та в приватному секторі). Важливим кроком до вирішення проблеми тут могли б стати програми сортування сміття (тут важливими є фактори контролю – штрафи та заохочення – грошові компенсації) та централізований збір небезпечних побутових відходів (батареї, люмінесцентні лампи тощо), а також встановлення підземних

контейнерів збору сміття. Респонденти відзначили, що поки що місцева влада недостатньо активно співпрацює з громадою у вирішенні цих питань. Є проблемні питання і щодо прибирання вулиць, тут, на думку респондентів, потрібно розробити санітарний план прибирання територій громади, де будуть зазначені всі суб'єкти господарювання, проведено розмежування територій і віддано конкретні ділянки прибирання підрядникам, які будуть за це відповідати. Учасники також вказали, що є проблеми і з обрізкою та поливом дерев і насаджень. В такій ситуації варто давати повноваження «на місця», тут важливим інструментом можуть стати ОСН (орган самоорганізації населення).

2. При обговоренні послуг в сфері житлово-комунального господарства (тепло-, електро-, водо- та газопостачання) учасники ФГП вказали що: 1) не вистачає програм по утепленню будинків та підвищенню енергоефективності; 2) у громади є недовіра щодо «прозорості» встановлення тарифів на воду і водовідведення; 3) електро- та газопостачання здійснюється компаніями, що є на цьому ринку монополістами, тому з ними важко знаходити спільну мову при вирішенні проблемних питань (неправильної роботи лічильників, відключення чи підключення до мереж тощо); 4) за програмою відключення будинків від центрального теплопостачання і переведення на автономне опалення в центрі міста, мешканці не отримали компенсацій; 5) щодо встановлення загальнобудинкових лічильників є спірні моменти, тож учасники запропонували створити експериментальний проєкт для перевірки їх роботи, наприклад, в одному будинку встановити лічильника, що будуть автоматично надсилати покази і визначити ефективність та доцільність встановлення таких приладів у місті; 6) є проблема з освітленням прибудинкових територій, на запити голів ОСББ повідомляється, що проведення освітлення є нерентабельним, або рішення дуже довго не приймається, якщо ж проєкт з освітлення реалізується самими мешканцями, досить складно його оформити і передати на баланс міста.

3. При оцінці транспортної та велоінфраструктури, роботи міського транспорту, доступності міського простору для людей з інвалідністю та

маломобільних груп населення учасники обговорення висловили такі думки: 1) у місті, особливо в центрі, не вистачає місць для паркування, тому на деяких вулицях (вул. Іллюші Кулика, вул. Ушакова тощо) рух утруднений, але облаштування паркувальних майданчиків повинно бути забезпечено паркоматами; 2) велоінфраструктури майже немає (є одна облаштована велодоріжка, створена за ініціативи громадських активістів), тож велосипедисти користуються або проїжджою частиною, що може бути небезпечним для них, або тротуарами, які в більшості досить вузькі, через те, що кафе та магазини виходять за межі «червоної лінії» та мають незадовільний стан покриття, що може бути небезпечним для пішоходів. Тож ця інфраструктура потребує розвитку; 3) щодо громадського транспорту, було зазначено, що є необхідність введення єдиного електронного квитка, збереження існуючої плати за проїзд та «прозорості» у процедурах оновлення і розширення транспортного парку; 4) проблема доступності міського простору для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення тільки починає вирішуватись в місті, в деяких місцях в центрі облаштовані зїзди з тротуарів, встановлюються пандуси, частина міського транспорту також є інклюзивною (низька підлога, платформа для візків, широкі проходи тощо), однак в цьому напрямку ще необхідно багато працювати.

4. При оцінці сфери відпочинку і дозвілля, було вказано, що в місті є парки та сквери, місця відпочинку біля річки, однак є проблема з їх благоустроєм та підтримкою в належному стані (встановлення урн для сміття, лавочок, облаштування доріжок, полив насаджень тощо).

5. Основними перспективними напрямками роботи у сфері благоустрою було названо: організацію вивозу та сортування сміття, утеплення будинків та підвищення їх енергоефективності.

6. При обговоренні питання про те, яка допомога і підтримка від місцевої влади для активних членів громади, що хочуть реалізувати свої ініціативи з покращення благоустрою та інфраструктури міста є потрібною на даний момент, учасники вказали, що необхідна системна робота та

комунікація міської влади з громадою; «прозорість» прийняття рішень; передача «на місця» ОСНам та ОСББ певних повноважень (обрізка дерев, покіс трави тощо); реакція на звернення громадян; результативність громадських обговорень (конкретні рішення з врахуванням думки громади).

ФГД «Молодь ХМТГ: проблеми та перспективи»

1. Загалом молодь оцінює ХМТГ як комфортне місце для проживання, особливо подобається наявність розвиненої інфраструктури торгових центрів та закладів ресторанного господарства; «компактність» та затишність міста, наявність виходу до річки та гарна архітектура і парки. Однак, також зазначено і чинники, що негативно впливають на комфортність життя містян: 1) проблеми зі сміттям та його вчасним прибиранням, наявність «стихійних» смітників; 2) архітектурні об'єкти в поганому стані, є певні зрушення, щодо їх реконструкції, але їх поки що недостатньо для того, щоб місто виглядало гарно; 3) дороги потребують ремонту (тут теж було вказано, що ремонти відбуваються, але вони є вибірковими); 4) є проблема з доглядом за зеленими насадженнями (обрізка, полив тощо); 5) більша частина місць виходу до річки заблоковані або підприємствами або приватним сектором, тож залишаються лише невеликі ділянки; 6) низький рівень загальної культури населення і відсутність контролю за збереженням міського майна; 7) проблеми з громадським транспортом (незручність деяких маршрутів, великі часові проміжки очікування); 8) відсутня медіаплатформа для молоді, де б кожен міг знати корисну і цікаву інформацію.

2. При визначенні того які зміни для громади є бажаними з точки зору молоді було вказано таке: 1) потрібно звернути увагу на екологічні ініціативи молоді (толоки з прибирання, озеленення міста, сортування сміття, тощо); 2) збереження і реставрація історичних будівель і архітектурних пам'яток; 3) вирішувати проблеми зі сміттям у місті (вчасне вивезення та прибирання території смітєвих баків); 4) облаштовувати велодоріжки та тротуари, бо на

деяких вулицях, магазини і кафе займають територію тротуарів і пішоходам та велосипедистам доводиться користуватись проїжджою частиною.

3. Щодо основних проблем, що турбують молодь ХМТГ в різних сферах життєдіяльності, були вказані наступні: 1) є проблеми з безпекою: (наявність великої кількості безпритульних собак та в приватному секторі собак, за якими не слідкують господарі), проблеми з освітленням деяких мікрорайонів, відсутність контролю за вживанням алкогольних напоїв у громадських місцях тощо; 2) з точки зору проведення дозвілля не вистачає велоінфраструктури, парки не облаштовані для велосипедистів, немає паркувальних місць для велосипедів, а ті, що є біля супермаркетів, часто неправильно облаштовані, що робить неможливим їх використання, немає облаштованих місць для катання на скейтбордах; 3) щодо економічної ситуації, вона оцінюється як незадовільна (низькі зарплати та високі тарифи і ціни) але характерна загалом для всієї країни; 4) щодо працевлаштування, учасники зазначили велику кількість пропозицій для молоді, однак вони часто не відповідають спеціальності, є низькооплачуваними та неперспективними; 5) щодо розвитку інфраструктури, було вказано, що найкраща ситуація в більш нових мікрорайонах, однак придбати житло в новобудовах молодь не може фінансово собі дозволити, тож доводиться жити в орендованому, також було вказано на досить високий рівень цін в місті на оренду житла.

4. Щодо досвіду отримання медичних послуг в ХМТГ було зазначено, що електронний запис до лікаря є позитивною практикою, однак є проблеми з наявністю «вузькопрофільних» спеціалістів та загальною якістю надання послуг (своєчасність, доступність тощо), що посилюються в період пандемії COVID-19.

5. Освітні послуги оцінюються по-різному, частина учасників відзначила позитивні зрушення у дошкільній та початковій шкільній освіті, однак було зазначено, що карантинні обмеження і дистанційне навчання негативно впливають на середню та вищу освіту. Також у сфері вищої освіти є проблема низької кваліфікації викладачів та ускладнення вступу і на

бакалаврський і на магістерський рівні. Окремо було висловлено побажання щодо широкого впровадження в школах уроків сексуальної освіти/статевого виховання.

6. Щодо отримання адміністративних послуг, учасники ФГП зазначили певні позитивні зміни в цій сфері (наприклад, наявність електронної реєстрації), однак зазначили і проблемні моменти: електронна черга не завжди дотримується; є проблеми з інформуванням щодо процедури надання послуг та відповідальних осіб, проблеми з обладнанням тощо.

7. Щодо участі молоді в громадському житті і прийнятті важливих для громади рішень, учасники вказали, що вже мають досвід участі у організації та проведенні різних заходів (екологічні акції, волонтерські, робота органів студентського самоврядування, молодіжних рад, участь у громадських обговореннях, подання пропозицій на сайті тощо) і хотіли б приймати участь і надалі. Позитивним моментом респонденти бачать роботу Молодіжного центру. Допомога і підтримка в цій сфері від місцевої влади потрібна у вигляді інформування та організації (створення інформаційних порталів та допомога в ініціюванні та організації проєктів), а також більш серйозного ставлення до молодіжних ініціатив.

8. Основними перспективними напрямками розвитку міста було названо: 1) туризм та готельно-ресторанний бізнес; 2) орієнтація на виробництво органічних продуктів, продуктів для вегетаріанців, кошерних продуктів; 3) переробка сільськогосподарської продукції.

9. На питання яким би молоді хотілось бачити ХМТГ через 5 років були отримані такі відповіді: комфортним, облаштованим, сучасним/модернізованим, чистим, свідомим, ініціативним, зеленим, велоспортивним, розбудованим, туристичним¹⁵.

¹⁵ Питання було відкритим, але деякі відповіді повторювались, тому тут вони наведені у порядку зменшення кількості згадувань.

*ФГІ «Залучення мешканців ХМТГ до прийняття рішень та оцінки якості
послуг»*

1. Оцінюючи загальний стан громадської активності, учасники вказали, що ці показники є нерівномірними і часто це залежить від характеру самих проблем. Якщо вони стосуються значної частини населення, то активність є більшою, і навпаки, коли вирішуються якісь вузькоспеціалізовані та локальні проблеми активність зменшується. Низькими є показники громадської активності, на думку респондентів, ще й через недостатнє усвідомлення можливостей і важливості участі кожного у покращенні життя в громаді. Містяни, здебільшого сподіваються, що хтось інший буде вирішувати їх проблеми, немає розуміння що вони самі можуть це робити. Не вистачає також навчання з розвитку комунікативних навичок і профілактики вигорання (особливо важливо це при участі у тривалих проєктах, «...бо тут є велике навантаження люди займаються громадською активністю у вільний час замість відпочинку, часто не витримують навантаження і команди руйнуються...»). Також учасники зазначили, що не вистачає ефективної взаємодії і комунікації з владою міста. Позитивним моментом є зростаюча активність молоді.

2. Щодо залучення представників громадськості до вирішення проблем громади та визначення напрямків розвитку, було зазначено, що в цьому напрямку є як позитивні, так і негативні моменти. З позитивних відзначено: 1) запровадження і функціонування програми «Громадський бюджет»; 2) наявність сталих та спроможних громадських організацій. Серед проблем було визначено, що: 1) низький рівень комунікації та співпраці міської влади з громадськими активістами і відсутність реакції на громадські ініціативи; 2) низький рівень залученості громади у процесі покращення якості життя, можливо через недостатньо ефективні методи інформування про наявні чи заплановані проєкти; 3) «політизація» громадської активності, коли ініціативи активістів сприймаються владою вороже, а громадські акції – як політичні.

3. При обговоренні ситуації у сфері дотримання прав людини, респонденти зазначили, що у значної частини населення спостерігається «вивчена безпорадність», тобто люди не наважуються відстоювати власні права і не вірять в те, що зможуть їх захистити. Є також проблема незнанням своїх прав та невмінням ними користуватись. Спостерігається, на думку респондентів, і недовіра до інститутів, так, наприклад, коли є порушення і викликається поліція чи екоінспекція, а справа залишається без розгляду виникає відчуття безпорадності. Щодо рівного доступу до сервісів і послуг, є проблема з формальним вирішенням цих питань, наприклад, пандуси, що встановлюються в аптеках і інших закладах, часто не відповідають нормам, вони ніби є, але ними неможливо скористатись. Є проблеми з доступністю транспорту, доступністю інформації, тобто порушуються права людей з порушеннями зору, слуху. Було вказано, що є проблеми доступності соціальної інфраструктури, реалізацією права людей з інвалідністю на реабілітацію та отримання інших послуг (*«...є позитивні зрушення – працює соціальне таксі, але це одна одиниця, яка не може охопити 17 тисяч людей з інвалідністю»*). Ситуація з забезпеченням прав людини, на думку учасників ФГІ погіршилась внаслідок карантинних обмежень, пов'язаних з COVID-19 (доступ до освітніх закладів; отримання медичної допомоги, не пов'язаної з COVID-19; комунікація з правоохоронними органами тільки через листування; проблеми з доступом до підприємств, що надають послуги населенню, наприклад «Херсонгаз» тощо).

4. Щодо оцінки якості надання адміністративних послуг, були зазначені такі проблеми як: 1) низька якість і неповага до людей; 2) наявність черг, навіть при електронній реєстрації.

5. Окремо було зазначено про наявність проблем з наданням послуг перевезення в громаді, а саме: 1) низька якість обслуговування; 2) неможливість у вечірні години дістатись до віддалених районів; 3) «непрозорість» конкурсів закупки транспортних засобів тощо.

6. Визначаючи шляхи впливу громади на вирішення проблемних питань, респонденти вказали такі: 1) об'єднання і консолідація громади; 2) використання креативних підходів до інформування і залучення мешканців; 3) ефективність місцевої влади та її взаємодія з громадськістю; 4) використання досвіду інших громад; 5) висвітлення проблем громади на національному рівні; 6) створення нових, або осучаснення існуючих інформаційних платформ для громадських організацій та активістів, для обміну інформацією та пошуку однодумців.

7. Щодо шляхів громадської участі і громадського контролю при розподілі та використанні коштів бюджету громади, тут важливим інструментом учасники вважають проєкт «Громадський бюджет», однак консолідованою була думка про те, що до цього проєкту не можна вносити пропозиції шкіл, садочків, та інших комунальних закладів, бо вони мають велику кількість підтримки через примусове голосування батьків, тож для них варто створити окремий проєкт.

8. Основними інформаційними технологіями та сервісами, що можуть бути корисними для підвищення ефективності громадського контролю в місті було названо: 1) сервіс інформування про бюджет громади (інформація на офіційному сайті, на думку опитаних, не є на даний момент доступною нефахівцям), в якому інформація подавалась би доступно, узагальнено та на регулярній основі; 2) сервіс відстеження голосування депутатів міської ради та членів виконкому; 3) он-лайн карта, на якій мешканці могли б відмічати проблемні питання, а відповідні служби – реагувати і повідомляти про стан їх вирішення; 4) використання чат-ботів для швидкого зворотного зв'язку з громадою.

9. Щодо медіазаходів, які можна було б організувати для більш активного залучення мешканців до практик покращення якості життя в місті, було зазначено: проведення фестивалів, адвокаційні кампанії, розміщення інформації на зупинках транспорту, тощо.

10. Основними позитивними кейсами реалізації проектів за участі громадськості було названо: 1) соціальне таксі; 2) врахування побажань громади щодо наявності велоінфраструктури при будівництві мостопереходу; 3) надання звітів на сайті комунальними підприємствами; 4) скасування підвищення тарифів на проїзд у громадському транспорті у вечірні години; 5) організація культурних заходів.

ФГП «Медичні послуги, освіта та наука як елементи якості життя в ХМТГ»

1. Щодо загальної характеристики ситуації в ХМТГ у сфері освіти і науки, респонденти зазначили, що: 1) у громаді є декілька потужних закладів середньої освіти, за результатами ЗНО, але загальний результат «посередній», батьки мають звертатись до репетиторів, однак така ситуація характерна для всієї країни; 2) є неоднозначна оцінка реформування шкільної освіти і впровадження системи гімназій та ліцеїв: з одного боку це призведе до укрупнення закладів (за оцінками кількості населення) і, можливо, надання більш якісної освіти, з іншого – боку доступ дітей з віддалених районів може бути ускладнений не тільки територіально, а й за рівнем знань; 3) на думку опитаних, таке реформування може позитивно вплинути на розвиток професійно-технічної освіти, бо збільшиться кількість вступників за рахунок тих, хто не продовжив навчання в ліцеях і гімназіях; можливо покращиться ситуація з запитом на ринку «робітничих професій». Однак для подальшої освіти (здобуття вищої освіти) випускників закладів профтехосвіти потрібно забезпечити зв'язок тих спеціальностей, що там здобуваються з тими, що пропонують заклади вищої освіти міста, щоб ті випускники, які хочуть навчатись далі мали змогу зробити це в Херсоні, а не виїжджати в Одесу чи інші міста; 4) навантаження педагогів є досить великим, тому не завжди є можливості розвитку і впровадження інновацій в освітній процес; 5) для вищої освіти важливим є розвиток наукової складової (у викладачів не завжди є можливості багато часу присвячувати науковій діяльності, потрібно створювати спеціалізовані лабораторії в університетах тощо) та дуальної

освіти (потрібно зменшувати кількість теоретичних дисциплін та впроваджувати ті які пов'язані безпосередньо з виробництвом).

2. Щодо стану медичної сфери, учасники обговорення відзначили: 1) наявність системних проблем у реформуванні галузі; 2) недостатнє фінансування галузі (що стосується матеріально-технічного забезпечення, харчування в лікарнях, обстежень, зарплат медичного персоналу тощо); 3) значна частина кваліфікованих спеціалістів та молоді виїжджають за кордон; 4) в місті є проблема з вузькопрофільними спеціалістами (ендокринолог, невролог тощо), до них великі черги, навіть з направленням від сімейних лікарів; 5) є переорієнтація людей на звернення до приватних медичних закладів, але це порівняно невеликий сегмент, хоч він зростає (основними факторами, що приваблюють тут є якість обладнання та якість обслуговування).

3. Зазначено, що є дисбаланс в якості послуг в комунальних та приватних медичних закладах міста, на користь приватних. Відбувається також перехід кваліфікованих фахівців з комунальних закладів до приватних, через кращі умови праці. До того ж в приватних клініках пацієнт одразу може потрапити до відповідного фахівця, а в комунальних закладах він спершу має звернутись до сімейного лікаря, що дещо ускладнює ситуацію. Також було наголошено, що перевагою приватних закладів є відсутність черг, швидкість та доброзичливе обслуговування. Щодо фізичної доступності, то одна респондентка вказала, що є певні проблеми у пацієнтів онкологічного диспансеру, оскільки немає транспорту, який би мав пряме сполучення з закладом.

4. При обговоренні доступності та якості освітніх послуг в громаді (дошкільна, шкільна, позашкільна, професійна та вища освіта), основних проблем і можливих шляхів розвитку сфери, респонденти вказали, що: 1) шкільна освіта в громаді вистачає, більше проблем з закладами дошкільної (не вистачає вихователів у дитячих садках, через низький рівень оплати праці) та позашкільної освіти (щодо останньої було вказано, що вони наявні як

комунальні, так і приватні, але в районах ситуація з забезпеченням тих чи інших закладів позашкільної освіти різна); 2) у місті є багато таких комунальних приміщень які були заплановані для використання в освітніх чи виховних цілях, але здаються в оренду і використовуються не за призначенням; 3) у школах впроваджується інклюзивний підхід, створюються інклюзивні класи, у вищих навчальних закладах також забезпечується інклюзивність навчання, щодо дошкільних закладів, там також планується створення інклюзивних груп; 4) є певна невідповідність спеціальностей за якими відбувається навчання у закладах вищої освіти сучасному ринку праці в місті. Це частина спеціальностей які готує технічний університет, оскільки не працюють промислові підприємства, також забагато економістів та випускників інших «популярних» спеціальностей, які змушені працевлаштовуватись не за фахом – у сфері обслуговування й торгівлі.

5. Також було зазначено про наявність наукового потенціалу в ХМТГ, але є проблеми з поєднанням наукової та викладацької діяльності та з тим, що науковці мають самі шукати гранти чи проєкти для проведення досліджень, однак більшість з них міжнародні та закордонні тож результати досліджень також належать грантодавцям. Ще одним проблемним напрямком є вимога для науковців, щодо публікацій у рецензованих міжнародних журналах, які є платними, тож для науковців стає важливішою не якість наукової роботи, а публікація в конкретних виданнях.

6. При визначенні можливих медіа заходів та промокампаній для залучення мешканців громади до практик здорового способу життя та ранньої діагностики хвороб, учасники вказали, що: 1) багато чого в цьому напрямку робиться Міським центром здоров'я; 2) для залучення молоді варто використовувати соціальні мережі, наприклад, Facebook та Instagram; 3) для старшої аудиторії можна було б використовувати короткі соціальні ролики на радіо і телебаченні; 4) варто робити виїзні профілактичні огляди; 5) влаштовувати дні здоров'я в аптеках; 6) інформувати можна також через

бігборди і сіті-лайти про дні здоров'я та з посиланням на організацію чи медичну установу, яка їх проводить і за яким графіком.

7. Щодо визначення можливостей інформаційних технологій для підвищення ефективності надання послуг в галузях освіти та охорони здоров'я в місті, учасники ФГІ вказали на такі: 1) тематичні групи у соціальних мережах та месенджерах, чат-боти; 2) додаток на смартфон, де будуть публікуватись пропозиції з різних клінік чи державних лабораторій, щодо безкоштовних профілактичних обстежень або знижок і акцій; 3) розміщення інформації про освітні активності чи медичні акції у вигляді QR-кодів.

ФГІ «Розвиток ХМТГ: напрямки і перспективи»

1. При оцінці сучасного стану розвитку громади та її зовнішнього вигляду і бажаного іміджу респонденти вказали наступне: 1) громада має гарні перспективи розвитку туристичної сфери, є багато пам'яток та цікавої архітектури, однак часто ці об'єкти потребують реставрації та реновації (наприклад, учасники обговорення вказали на занедбаний стан паркану біля Херсонської Фортеці, що є одним з центральних туристичних об'єктів у місті, також було вказано, що варто було б оформити належним чином макет цієї пам'ятки, щоб він був доступний і привертав увагу); 2) заважають розвитку громади також проблеми з транспортом та транспортною інфраструктурою, такі як відсутність можливостей електронної сплати вартості проїзду, відсутність електронних табло розкладом руху маршрутів, їх нерегулярність; 3) відсутність навігації для туристів; 4) на зовнішній вигляд також негативно впливає поганий стан фасадів будівель у центрі міста, які є історичними пам'ятками, але їх збереженням ніхто не займається, а самі будинки спотворюються кондиціонерами та різнокольоровим утепленням, яке до того ж є неефективним; 5) набережна, яка б могла бути гарною прогулянковою локацією і для містян і для туристів «розбита» на три частини й не достатньо облаштована, однак, учасники вказали, що в даному напрямку є зрушення – місцева влада прийняла рішення щодо розширення набережної.

2. Головним перспективним напрямком розвитку ХМТГ учасники ФГІ бачать розвиток туристичної та готельно-ресторанної галузей, які можуть позитивно вплинути на розвиток інфраструктури і створення робочих місць. Для цього респонденти запропонували зосередити увагу на центральній частині міста Херсон, налагодити там рух громадського транспорту і обмежити рух приватного, зробити кілька вулиць пішохідними зонами. Загалом учасники висловили думку про те, що необхідно подовжити рух громадського транспорту, оскільки після 19-ї години важко з центру дістатись районів, а це впливає на роботу кафе та ресторанів, які також змушені рано зачинятись через різке зменшення відвідувачів. Також перспективним є розвиток і прилеглих територій, наприклад, території акваторії Дніпра можна використовувати як напрямок пейзажного туризму. Потрібно розвивати і робити сучасним туристично-інформаційний центр, перші кроки в цьому напрямку вже є, однак цьому питанню, на думку опитаних, варто приділяти більше уваги. Однією з перспективних локацій також було названо Ботанічний сад, на який варто більше звертати уваги. Щодо «екзотичних» напрямків туризму було вказано, що перспективною може бути тема «бандитського Херсону».

3. При оцінці стану будівель та інфраструктури, розміщення зовнішньої реклами і малих архітектурних форм учасники ФГІ зазначили наступне: 1) є проблеми з станом будівель як в центральній частині міста (вони потребують реставрації), так і в нових, «спальних» районах (через «стихійне», «клаптикове» утеплення, яке відбувається неконтрольовано, будинки виглядають непривабливо); 2) також проблемою є «стихійна» забудова тимчасовими спорудами біля зупинок транспорту (кіосками, ларьками тощо), ця проблема тільки почала вирішуватись міською владою; 3) є проблема з сміттям і покосом трави; 4) щодо зовнішньої реклами, то під час обговорення учасники зазначили, що через досить щільну забудову в центрі міста варто прибрати білборди, вони відволікають водіїв та не пасують до архітектури

будівель, тут було б краще використовувати сіті-лайти, а також «консервативні форми», наприклад, цікаво оформлені дошки оголошень.

4. При оцінці достатності інфраструктури було вказано що: 1) не вистачає велоінфраструктури; 2) поганий стан тротуарів (вони пошкоджені корінням дерев); 3) забагато кафе і закладів швидкого харчування, а ресторанів, які можуть приготувати якісь локальні страви, цікаві для туристів не вистачає; 4) не вистачає комфортних зупинок громадського транспорту та додатку, що дозволяв би відслідковувати рух по маршрутах, а також потрібно подовжити час його роботи, хоча б до 22-ї години; 5) достатня кількість магазинів та торгових центрів.

5. При оцінці туристичної привабливості та рекреаційних зон, було вказано на можливість розвитку та використання таких об'єктів та зон як: готель «Фрегат»; Дніпровські плавні (подорожі на байдарках); Купецьке передмістя; Херсонська Фортеця; Старе місто; Лебедине озеро. Серед туристичних напрямків, які варто розвивати, були названі гастротуризм та водний туризм.

6. При обговоренні перспектив застосування цифрових сервісів та додатків, учасники вказали, що важливим є застосування: 1) цифрової навігації та вказівників; 2) контекстної реклами міста і його цікавинок в соціальних мережах; 3) розвивати систему QR-кодів для пам'яток історії та архітектури, щоб у смартфоні відображались основні відомості про них.

7. На питання яким би хотілось бачити ХМТГ в майбутньому були отримані такі відповіді: місто з гарними та ввічливими людьми, чистим, автентичним, не транзитним, комфортним¹⁶.

ФГП «Економічна та інвестиційна привабливість ХМТГ»

1. При обговоренні загальної економічної ситуації в громаді та її динаміки в майбутньому, а також оцінці ділового клімату, респонденти

¹⁶ Питання було відкритим, але деякі відповіді повторювались, тому тут вони наведені у порядку зменшення кількості згадувань.

висловили такі думки: 1) ситуація є неоднозначною, тому, що з одного боку в регіоні низькі зарплати та рівень життя (як в області, так і в місті), з іншого боку є певні соціальні групи, що мають кращі доходи (сільгоспвиробники та власники переробних підприємств, моряки), однак часто доходи цих категорій населення є «тіньовими» з них не сплачуються податки, тож місто не отримує кошти; 2) дещо покращилась ситуація з розвитком малих і середніх підприємств, тож варто і далі працювати в цьому напрямку, давати можливості для розвитку; 3) є певна неготовність самих підприємців інвестувати в розвиток власного бізнесу (наприклад аграрії займаються збутом сировини, замість створення сучасних підприємств з її переробки); 4) також є побоювання молодих підприємців, про інвестиції в свій мікро бізнес через незнання умов ведення бізнесу; 5) багато молоді реєструє свою підприємницьку діяльність у ІТ-сфері – це гарний напрямок розвитку міста; б) варто розвивати і коворкінги, які можуть бути простором для співпраці різних підприємців. Загалом економічна ситуація, на думку опитаних, має тенденцію до покращення. Щодо ділового клімату, було вказано, що його рівень є середнім, або нижче середнього; гіршим ніж в Дніпрі, Одесі, Львові, Вінниці та Києві.

2. При оцінці конкурентоздатності міста як та визначення сильних і слабких сторін, учасниками були висловлені такі думки:

– сильними сторонами є 1) розвиток туризму та готельно-ресторанного бізнесу; 2) наявні порт та аеропорт дають можливість розвитку логістики; 3) розвиток аграрного сектору, він є привабливим для іноземних інвесторів, але тут важливо створювати переробні підприємства; 4) людський капітал.

– слабкі сторони: 1) місцева влада не залучає великих інвесторів та не надає підтримку бізнесу, тож необхідно її «підштовхувати» до цього, але поки що позитивних зрушень тут немає; 2) відтік молоді в більші міста та за кордон; 3) низький рівень менеджменту місцевої влади; 4) також було зазначено, що немає розвинених молодіжних центрів та платформ на базі яких можна було б

навчати молодь підприємництву та основам бізнесу; в цьому контексті одним з учасників було зазначено, що є «Херсонський міський фонд підтримки підприємництва», який працює також зі студентами і має спільні програми з Херсонських міським центром зайнятості, тож тут є певний прогрес; 5) університети, на думку частини учасників, також мають бути більш сучасними і давати більше практичних знань.

Також було вказано, що оскільки регіон межує з Кримом, це може слугувати поштовхом до розвитку, бо він знаходиться в зоні підвищеної уваги держави.

3. При проведенні бенчмаркінгу, основними містами-конкурентами було названо Одесу, Харків та Київ, що мають вищий рівень життя, рівень заробітних плат та інфраструктуру, однак зазначено, що у все частіше молоді і люди працездатного віку, в тому числі і підприємці виїжджають не в українські міста, а за кордон. Також висловлено думку, щодо того, що Херсон повинен конкурувати сам із собою, постійно прогресуючи. Для підвищення конкурентоспроможності міста варто підвищувати якість його менеджменту.

4. При визначенні чинників, без яких неможливий економічний розвиток громади, були зазначені такі: 1) судова реформа, бо недовіра до цього інституту негативно впливає на залучення інвестицій і загалом ведення бізнесу; 2) освіта, оскільки без прогресивної освіти розвиток теж буде ускладнено; 3) потрібні дотації, кредити та інвестиції; 4) бажання і воля влади створювати «клімат для розвитку» (це можуть бути різноманітні рішення від залучення інвестицій, до побудови/надання приміщень які би могли винаймати ІТ-компанії і наповнювати місцеві бюджет).

5. Щодо галузей економіки, що матимуть найбільше значення у стратегічній перспективі для розвитку ХМТГ, респондентами були визначені наступні: 1) агро-промисловий сектор (сховища для зберігання та підприємства з переробки сировини); 2) розвитку туризму; 3) розвиток логістики (морський порт, річковий порт, річкові перевезення, що можуть розвантажити транспортні артерії, не буде такого зношення дорожнього

покриття); 4) розвиток альтернативної енергетики (сонячної та вітроенергетики); 5) виробництво будівельних матеріалів.

6. Обговорюючи перспективи розвитку різних галузей економіки громади з точки зору того, куди б самі респонденти як підприємці, інвестували гроші були окреслені такі напрямки: 1) готельно-ресторанний бізнес (кафе зі стравами національної кухні); 2) в умовах карантинних обмежень, пов'язаних з COVID-19, у кінотеатр «під відкритим небом»/автокінотеатр; 3) організація тематичних фестивалів; 4) створення коворкінг-платформи, на базі якої можна було б створити і центри освіти та культурних подій (на кшталт сучасного мистецтва).

7. Щодо іноземних інвестицій, респонденти вважають, що найбільш привабливими тут можуть бути: 1) туризм; 2) переробка сільськогосподарської продукції; 3) будівництво об'єктів для туризму і оздоровлення; 4) інвестиції в інфраструктуру.

8. При визначенні факторів, що є сприятливими чи несприятливими для ведення власного бізнесу в громаді, учасники озвучили такі:

– сприятливими є 1) створення зв'язків і професійних спільнот, завдяки яким можна зростати, успішно взаємодіяти надаючи послуги один одному та виходячи на різні ринки в майбутньому; 2) створення певного рівня безпеки для розвитку справи та самореалізації; 3) податкові канікули і низькі податки;

– несприятливими є: 1) відсутність підтримки місцевої влади; 2) нерозуміння/незнання як вести бізнес.

9. При обговоренні побажань щодо роботи місцевої влади для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій респонденти зазначили, що: 1) міська влада повинна створити візію захищеності потенційних інвесторів щодо своїх грошей, а це потребує комплексного підходу, те ж саме стосується і судової влади, бо є уявлення, що тут найбільший рівень корумпованості; 2) зробити діяльність влади максимально «прозорою», особливо при

проведенні конкурсів та тендерів; 3) цікавими для підприємців були б програми відшкодування відсотків за кредитами на реалізацію бізнес-планів.

10. При виявленні асоціативних уявлень (слова, кольори, риси характеру, що можна було б застосувати для визначення корисних образів та слоганів у PR та брендуванні), учасниками були сформульовані такі слова та словосполучення для залучення інвесторів: «острів щастя»; «смарагдове місто»; «туристичне місто»; «комфортне місто»; «Херсон це море, сонце, затишок, комфорт»; «не перенасичене інвестиціям, в місті не висока конкуренція є у що вкладати гроші та і отримати з цього прибуток»; «привабливість і доступність Херсонщини для туризму».

Серед кольорів, які асоціюються з містом частіше вказували на: жовтий/лимонний; жовтогарячий/помаранчевий; різнобарвні/райдужні.

Саме місто у більшості учасників асоціюється з чоловіком; він, можливо моряк; середнього чи молодого віку; весела життєрадісна людина, оптиміст; може бути ніжним та ласкавим; високий, гарний, стрункий; освічений; нібито небритий, пом'ятий, але це через те що він багато та сумлінно працює.